

Muuttovyöry Eurooppaan

Juha Hämäläinen

Turvapaikan hakijoiden määrä on kasvanut Euroopassa muutamassa kuukaudessa räjähdysmäisesti. Ihmiset ovat lähteneet sankoin joukoin sotaa ja turvattomuutta pakoon. Eurooppaan hamuavien virta on jatkuva. Matkan vaarat ja rasitukset usein vahvistavat lähtijöiden utuista mielikuvaa Euroopan unionista luvattuna maana.

Liikutaan ilmateitse, maitse ja meritse. Kuljetuksista on tullut joillekin rahakas liiketoimi, jossa vähät välitetään ihmisten turvallisuudesta. Muuttoaalton vanavedessä rehottavat ihmiskauppa, salakuljetus ja muu rikollisuus. Suuressa joukossa on todellisesti vainottuja ja turvapaikkaa aidosti tarvitsevia mutta myös seikkailijoita ja onnenonkijoita.

Vastaanottavissa maissa ollaan ihmeissään. Uusia vastaanottokeskuksia perustetaan, paikoin jopa kokoamisleirejä. Viranomaiskoosteot natisevat turvapaikkahakemusten paineessa. Etsitään kuumeisesti keinoja, joilla suma saadaan hallintaan.

Oman mausteensa keittoon antaa se, että kaikkialla Euroopassa maahanmuuttokysymys jakaa kantaväestöä poliittisesti. Jotkut ojentavat konkreettisesti auttavan kätensä, toiset ottavat kantaa polttopulloin ja vihapuhein, monet vain seuraavat sivusta tapahtumien kulkua.

Monelle tulijalle Etelä- ja Keski-Euroopan maat ovat vain väli-etappeja matkalla Euroopan halki kauas pohjoiseen. Moni näyttää tähtäävän ja päätyvän johonkin Pohjoismaahan, myös Suomeen.

Arvioiden mukaan Suomeen saapuu tänä vuonna 35 000 turvapaikan hakijaa, mikä on noin kymmenen kertaa enemmän kuin edellisenä

vuonna. Saapuvista noin kolmanneksen arvellaan saavan oleskeluluvan ja mahdollisuuden hakea pakolaisstatusta. Kielteisestä päätöksestä voi valittaa hallinto-oikeuteen, mutta valtaosa Suomeen saapuvista näyttäisi joutuvan paluumatkalle.

Suomessa oleskeluluvan saaneille järjestetään kuntapaikka ja he saavat vastaanottavasta kunnasta asunnon. Maahan pysyvästi tai ainakin suhteellisen pitkäksi aikaa jäävät henkilöt halutaan kotouttaa. Kotouttamisesta on säädetty lailla. Lain mukaan tavoitteena on edistää maahanmuuttajien mahdollisuutta saavuttaa muun väestön kanssa tasavertainen asema yhteiskunnassa sekä oikeuksien että velvollisuuksien osalta.

Kotoutumista tukevia keskeisiä toimenpiteitä ja palveluita Suomessa ovat suomen ja ruotsin kielen opetus sekä tiedon jakaminen suomalaisesta yhteiskunnasta ja kulttuurista. Myös työllistymis- ja koulutusmahdollisuuksista tarjotaan tietoa. Pyrkimyksenä on tukea maahanmuuttajien osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia.

Maahanmuuton nopean kasvun myötä kotouttamisesta on tullut polttava yhteiskunnallinen kysymys. Tulijoiden määrän kasvaessa joudutaan luomaan uusia käytäntöjä kotouttamisen järjestämiseen, vastuunjakoihin ja resurssien turvaamiseen. Myös kotouttamisen toiminnallisia sisältöjä joudutaan työstämään. Kyse on monitahoisesta prosessista, jossa tarvitaan eri tahojen yhteistyötä.

Kotouttaminen on olennaisilta osin kasvatuksellista toimintaa, jossa sosiaalinen ja pedagoginen kohtaavat. Tämä on ymmärretty esimerkiksi Ruotsissa, missä aihetta on lähestytty sosiaalipedagogiikan kehyksessä. Kotoutumisessa on aina kyse yksilön ihmisenä kasvamisesta ja uuden oppimisesta. On perusteltua, että ihmisten yksilöllisiä tarpeita ja taustaa otetaan kotouttamistoiminnassa huomioon.

Oman paikan löytäminen uudessa yhteiskunnassa – koululaisena, opiskelijana, työssä käyvänä veronmaksajana tai edes ikäihmisenä – ei useinkaan käy helposti. Aktiivisen kansalaisuuden edistämiseksi tarvitaan sosiaalista ja kasvatuksellista ajattelua integroivia toimintamalleja – siis sosiaalipedagogista ajattelua. Sosiaalipedagogiikan toimijoiden tulisikin nyt osoittaa edustamansa perinteen kantavuus.

Kotouttamisen rinnalla haasteena on auttaa kantaväestöä sopeutumaan tulijoihin. Myös tämä voidaan nähdä sosiaalis-kasvatuksellisena työkenttänä, jossa tarvitaan etnis-kulttuurisen monimuotoisuuden ymmärtämistä vahvistavaa arvo- ja asennekasvatusta. Sosiaalipedagogiikka tarjoaa myös tähän virikkeitä ja välineitä.

Maahanmuuttajien parissa tehtävässä työssä konkretisoituvat monet sosiaalipedagogiikan keskeiset periaatteet ja kysymykset. Sosiaalipedagoginen tutkimus ja toiminta ovat lähtökohtaisesti tämän työn ytimessä.

Oppialana sosiaalipedagogiikka käsittelee niitä inhimillisen kasvun prosesseja, joista integroituminen yhteiskuntaan, osallisuus ja yhteiskunnallinen toimintakyky muodostuvat, ja etsii ongelmiin pedagogisia ratkaisuja. Juuri nämä prosessit ja ongelmat aktualisoituvat maahanmuuttajatyössä.

Haasteet eivät ole vain pedagogisia vaan myös poliittisia. Ennusteen mukaan kolmen vuoden aikana Euroopan unionin alueelle odotetaan saapuvaksi kolme miljoonaa turvapaikan hakijaa. Paine ei jakaudu tasaisesti unionin jäsenmaiden kesken. Tarvitaan korkean tason poliittista päätöksentekoa.

Turvapaikan hakeminen on YK:n ihmisoikeusjulistuksen takaama ihmisoikeus. Oikeudelliset näkökohdat kuuluvat lähinnä poliittiseen ulottuvuuteen mutta koskevat myös pedagogista ajattelua ja toimintaa. Kasvatuksellinen vaikuttaminen tapahtuu pääasiassa ruohonjuuritasolla, ihmisten kohtaamisena heidän arjessaan. Käytännössä se koskee ennen kaikkea niitä ihmisiä, joille kohdamaa myöntää turvapaikan.

Turvapaikkahakemusten käsittely on tarkasti säänneltyä viranomaistoimintaa. Vaikka käytännöt vaihtelevat eri maiden kesken, periaatteessa jokainen maa on velvollinen käsittelemään siellä tehdyn turvapaikkahakemuksen. Kyse on ihmisten kansainvälisestä suojelusta, joka aina konkretisoituu siinä maassa, jossa henkilö hakee turvapaikkaa.

Sosiaalipedagogisessa ajattelu- ja toimintaperinteessä erottuu kaksi päälinjaa. Toisessa ala nähdään erityisten sosiaalisten tarpeiden, huono-osaisuuden ja syrjäytymisen lievittämisen pedagogiikkana, toisessa koko väestön sosialisointi ja yhteiskunnan jäsenyyteen kasva-

misen teoriana ja käytäntönä. Käytännössä linjat kiinnittyvät toisiinsa ja molemmat ovat relevantteja maahanmuuttajatyössä.

Yleisenä kasvatusteorianä sosiaalipedagogiikka tarjoaa maahanmuuttajatyöhön näkökulman, jossa kasvatusta nähdään keinoksi edistää ihmisten kasvamista uuden kotimaan aktiivisiksi kansalaisiksi. Kyse ei ole vain työllistymisen turvaamisesta tai maahanmuuttajien erityisiin sosiaalisiin tarpeisiin vastaamisesta vaan laajemmasta yhteiskunnallisen osallisuuden ja osallistumisen edistämisestä.

On selvää, että maahanmuuttajilla on paitsi yleisiä myös erityisiä sosiaalisia tarpeita, joihin voidaan kohdistaa kasvatuksellista apua. Näin on myös perusteltua tehdä. Olisi kuitenkin suotavaa, ettei huomio kohdistuisi vain ongelmiin ja moninaisiin erityistarpeisiin vaan myös ihmisarvosta versoviin kasvatuksen yleisinhimillisiin merkityksiin.